

Suverenliyimizin Zəfər yolunun siyasi-hüquqi salnaməsi

Azərbaycan tarixində elə dövrlər var ki, həmin mərhələlər yalnız silahın gücü ilə deyil, sözün gücü ilə də qazanılır. 44 günlük Vətən müharibəsi məhz belə tarixi anlardan biri idi. Bu müharibədə Azərbaycan yalnız döyüş meydanında deyil, siyasi tribunada, beynəlxalq mediada, hüquqi müstəvidə də qalib gəldi. Vəfaddin İbayevin yeni çapdan çıxmış “Suverenliyimizin zəfər yolu: reallaşan ideyalar, hüquqi əsaslar, siyasi paralellər” (Bakı, 2025) adlı kitabı Böyük Zəfərin elmi-publisistik salnaməsi kimi diqqəti cəlb edir. Monoqrafiya Azərbaycan tarixşünaslığında Zəfər konsepsiyasının elmi əsaslarla işlənməsi baxımından mühüm hadisədir. Əsər, ilk növbədə, Azərbaycan tarixinin 44 günlük Vətən müharibəsi mərhələsinin siyasi-tarixi diskurs, hüquqi legitimlik və liderlik modeli prizmasından sistemli tədqiqinə həsr olunmuşdur.

Müəllifin əsas metodoloji üstünlüyü ondan ibarətdir ki, siyasi çıxış və müsahibələr klassik mənbə kimi deyil, tarix yaradan faktlar, hüquqi və beynəlxalq münasibətlər kontekstində normativ mətnlər kimi şərh olunur. Beləliklə, kitab diskurs-analiz, siyasi tarix, beynəlxalq hüquq və müqayisəli liderlik tədqiqatlarını sintez edən multidissiplinar model təqdim edir.

Zəfərin tarixi zərurət kimi əsaslandırılması

Monoqrafiyada ümummillə lider Heydər Əliyevin 1993–2003-cü illərdə müəyyən etdiyi dövlətçilik strategiyasının Prezident İlham Əliyev tərəfindən yeni tarixi şəraitdə uğurla reallaşdırıldığı elmi əsaslarla sübuta yetirilir. Kitabda Prezident İlham Əliyevin çıxış və müsahibələri tarixi determinizm prizmasından təhlil olunur. Prezidentin atəşkəs dövrü ilə bağlı mövqeyi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir: “Ulu öndər Heydər Əliyev o vaxt müharibəni dayandırmaqda tarixi qərar verdi. Çünki bizim gücümüz çatmırdı. Biz dayanmalı idik ki, güc toplayaq, möhkəmlənək” tezi – tarixilik və reallıq prinsipləri əsasında şərh olunur.

Bu kontekstdə müharibənin başlanması anı qərar kimi deyil, uzunmüddətli tarixi hazırlığın məntiqi nəticəsi kimi təqdim edilir. Ordunun qurulması, iqtisadi müstəqillik, enerji diplomatiyası, gənclərin vətənpərvərlik ruhunda tərbiyəsi Zəfərin tarixi-sosioloji dayaqları kimi dəyərləndirilir. Müəllif göstərir ki, 1993–2003-cü illər dövlətçilik bazasının formalaşması, 2003–2020-ci illər isə bu bazanın strateji gücə çevrilməsi mərhələsi olmuşdur. Beləliklə, Zəfər tarixi subyektiv yox, obyektiv qanunauyğunluqlara söykənən hadisə kimi təqdim edilir.

Kitabın əsas ideyalarından biri budur ki, 2020-ci ilin payızında əldə edilən Zəfər nə təsadüf, nə də emosional qərarın nəticəsi idi. Bu Qələbə onilliklər boyu aparılan dövlətçilik siyasətinin məntiqi yekunu idi. Prezident İlham Əliyevin müharibənin ilk günü xalqa müraciəti

tində dediyi sözlər bu tarixi gerçəkliyi ifadə edirdi: “Biz haqq yolundayıq. Biz öz torpağımızda vuruşuruq. Qarabağ Azərbaycandır!”.

Siyasi lider və Ali Baş Komandan

Monoqrafiyada Prezident İlham Əliyevin 44 günün 33 günündə xalqa müraciət etməsi, müsahibə verməsi və ya ictimai görüşlər keçirməsi faktı müasir siyasi liderliyin nadir nümunəsi kimi dəyərləndirilir.

Prezidentin qətiyyətli siyasi iradəsinə əks etdirən bu bəyanat xüsusi təhlil obyektinə çevrilir: “Biz sona qədər gedəcəyik. Bizim başqa yolumuz yoxdur”. Müəllif bu fikri klassik siyasi liderlik nəzəriyyələrində “geri dönməz qərar” modeli ilə əlaqələndirir və İlham Əliyevin müharibə zamanı tərəddüdsüz, ardıcıl və legitim qərarlar qəbul etdiyini elmi əsaslarla sübut edir.

Müharibə şəraitində eyni vaxtda cəbhə əməliyyatlarının idarə olunması, daxili siyasi sabitliyin qorunması və beynəlxalq informasiya müharibəsinin aparılması kimi paralel proseslərin idarə edilməsi İlham Əliyevin siyasi idarəetmə qabiliyyətinin yüksək səviyyəsini göstərən əsas meyar kimi təqdim edilir. Müəllifin Yuli Sezar, Çingiz xan, Atilla, Əmir Teymur, Səlahəddin Əyyubi, Uinston Çorçill, Vudro Vilson, Mustafa Kamal Atatürk, Şarl de Qoll kimi tarixi liderlərlə apardığı siyasi paralellər müqayisəli siyasətşünaslıq baxımından olduqca dəyərlidir. Bu paralellər Prezident İlham Əliyevin situativ deyil, strateji düşünən lider olduğunu elmi şəkildə əsaslandırır.

İnformasiya müharibəsində qələbə

Kitabın mühüm üstünlüklərindən biri Prezident İlham Əliyevin beynəlxalq media ilə müsahibələrinin təhlilidir. Çünki 44 günlük müharibənin ən mühüm cəbhələrindən biri beynəlxalq informasiya məkanı idi. Al Jazeera, BBC, Fox News, France 24, Sky News, RAI News, ARD və digər nüfuzlu

media orqanlarında səsləndirilən mövqelər beynəlxalq münasibətlər nəzəriyyəsi kontekstində analiz edilir və göstərilir ki, Prezident İlham Əliyevin verdiyi müsahibələr Azərbaycanın haqq səsinin dünyaya çatdırılmasında həlledici rol oynadı. Xüsusilə, qərəzli və manipulyativ suallara verilən cavabların hüquqi və faktoloji əsaslandırılması İlham Əliyevin peşəkar diplomat obrazını ön plana çıxarır.

Kitabda Heydər Əliyevin müəyyən etdiyi milli dövlətçilik ideyalarının “ışq yolu” konsepsiyası altında ümumiləşdirildiyi və bu ideyaların 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı Prezident İlham Əliyev tərəfindən konkret siyasi, hərbi və diplomatik addımlarla reallaşdırıldığı göstərilir. Müəllif bu nəticəyə 2020-ci ilin payızında Prezidentin aparıcı beynəlxalq media qurumlarına verdiyi çoxsaylı müsahibələrin təhlili əsasında gəlir.

44 günlük müharibə dövründə Al Jazeera, BBC və France 24 kimi kanallara verdiyi müsahibələrdə İlham Əliyev münaqişənin mahiyyətini beynəlxalq auditoriyaya aydın şəkildə izah edərək vurğulamışdır ki, Azərbaycan müharibəni başlatmamış, əksinə, uzun illər sülh yolu ilə problemin həllinə çalışmışdır. O, Ermənistanın işğalçı siyasətinin davam etməsinin Azərbaycanın özünümüdafiə hüququndan istifadə etməsini qəbul etmədiyini bildirmişdir. Prezidentin bu mövqeyi kitabda beynəlxalq hüququn əsas prinsipləri ilə əlaqələndirilərək şərh olunur.

BBC və Sky News-a verdiyi müsahibələrdə İlham Əliyev Azərbaycan Ordusunun hərbi əməliyyatları zamanı yalnız legitim hərbi hədəfləri seçdiyini, mülki əhaliyə və mülki infrastrukturaya zərər vurulmaması üçün ciddi göstərişlər verildiyini diqqətə çatdırmışdır. Müəllif bu fikirləri beynəlxalq humanitar hüquq normalarına riayət olunmasının sübutu kimi təqdim edir və Azərbaycan Ordusunun fəaliyyətinin hüquqi əsaslılığını vurğulayır.

Fox News və RAI News kanallarına verdiyi müsahibələrdə Prezident İlham Əliyev Ermənistanın müharibə zamanı atəşkəs razılaşmalarını pozaraq yaşayış məntəqələrini hədəfə alması beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətinə çatdırmış, bu addımların müharibə cinayəti xarakteri daşdığını bildirmişdir. Kitabda bu mövqe beynəlxalq cinayət hüququ prizmasından təhlil edilərək, gələcəkdə hüquqi məsuliyyət məsələsinin qaçılmaz olduğu qənaəti irəli sürülür.

ARD və France 24-ə verdiyi açıqlamalarda İlham Əliyev Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün danışıqlar mövzusu olmadığını, ölkənin suveren hüquqlarını istənilən vasitə ilə qorumağa qadir olduğunu qeyd etmişdir. Müəllif bu fikirləri Prezidentin strateji qətiyyətinin və siyasi iradəsinin təzahürü kimi

qiymətləndirir.

Beləliklə, monoqrafiya 44 günlük Vətən Müharibəsi zamanı İlham Əliyevin Al Jazeera, BBC, Fox News, France 24, Sky News, RAI News, ARD və digər nüfuzlu media orqanlarına verdiyi müsahibələrdə səsləndirdiyi fikirlərin sistemli təhlili əsasında Prezidentin siyasi liderliyini, diplomatik ustalığını və beynəlxalq hüquqa əsaslanan mövqeyini elmi müstəvidə ortaya qoyur və Azərbaycanın tarixi qələbəsinin ideoloji-hüquqi əsaslarını dərinləşdirir.

Müharibənin legitimliyi və Ermənistanın məsuliyyəti

Kitabda xüsusi vurğulanan məqamlardan biri müharibənin hüquqi əsaslarının izahıdır. Monoqrafiyada Ermənistan - Azərbaycan münaqişəsi beynəlxalq hüququn üç əsas sahəsi üzrə təhlil edilir: beynəlxalq hüquq, beynəlxalq humanitar hüquq, beynəlxalq cinayət hüququ. Müəllif Ermənistanın ərazi işğalı, mülki əhaliyə qarşı cinayətlər, mədəni irsin məhv edilməsi kimi əməllərinin beynəlxalq cinayət məsuliyyəti yaratdığını elmi-hüquqi arqumentlərlə əsaslandırır. Bu baxımdan kitab yalnız tarixi-siyasi tədqiqat deyil, həm də hüquqi iddialar üçün konseptual baza rolunu oynaya biləcək elmi mənbədir. Prezidentin bu fikri hüquqi diskursun əsas tezi kimi təqdim olunur: “Biz heç kimin torpağında deyilik. Biz öz torpağımızdayıq və bu bizim qanuni haqqımızdır”.

Zəfərin mənəvi qaynaqları

Müəllifin Prezident İlham Əliyevin çıxış və müsahibələrini Qurani-Kərim ayələri və “Kitabi-Dədə Qorqud” eposu ilə müqayisəli şəkildə təqdim etməsi siyasi ideologiyanın milli-mənəvi köklərlə üzvi bağlılığını nümayiş etdirir. Bu yanaşma Zəfərin yalnız hərbi-siyasi deyil, milli-mənəvi hadisə olduğunu göstərir.

Şuşanın azad edilməsindən sonra xalqa müraciətində Prezident İlham Əliyev bu qələbəni təkcə hərbi deyil, həm də tarixi ədalətin bərpası kimi dəyərləndirmiş, atasının müəyyən etdiyi strateji məqsədlərin həyata keçirildiyini xüsusi vurğulamışdır. Müəllif bunu “ışq yolu” ideyasının ən parlaq və simvolik nəticəsi kimi təqdim edir.

Vəfaddin İbayev kitabında Prezident İlham Əliyevin 15 may 2021-ci il tarixində Şuşa şəhərində keçirilən “Xarıbülbul” Beynəlxalq Musiqi Festivalının açılış mərasimində etdiyi çıxışı da xüsusi təhlil predmetinə çevirir. Müəllif bu çıxışı 44 günlük Vətən müharibəsində əldə olunan hərbi-siyasi qələbənin mədəni, mənəvi və ideoloji davamı

kimi qiymətləndirir.

Müəllifin yanaşmasına görə, Prezidentin Şuşada səsləndirdiyi fikirlər Azərbaycanın yalnız ərazi bütövlüyünü bərpa etmədiyini, eyni zamanda, işğal dövründə məhv edilmiş milli-mədəni irsin dirçəldilməsi mərhələsinə keçdiyini nümayiş etdirirdi. İlham Əliyevin Şuşanı Azərbaycan mədəniyyətinin paytaxtı kimi təqdim etməsi müəllif tərəfindən dövlət siyasətində mədəniyyət faktorunun strateji əhəmiyyətinin vurğulanması kimi dəyərləndirilir. Bu çıxışla İlham Əliyev qələbənin yalnız silah gücü ilə deyil, mədəni və mənəvi üstünlük vasitəsilə də möhkəmləndirildiyini beynəlxalq ictimaiyyətə nümayiş etdirmişdir.

Beləliklə, “Suverenliyimizin zəfər yolu” kitabı sadəcə hadisələri təsvir etmir, Zəfərin necə və niyə mümkün olduğunu izah edir. Bu monoqrafiya Prezident İlham Əliyevin mahir diplomat, uzaqgörən siyasi lider, beynəlxalq hüquqa söykənən dövlət başçısı və müzəffər Ali Baş Komandan olduğunu faktlar və arqumentlərlə ortaya qoyur. Bu kitabı oxumaq 44 günlük müharibəni yenidən yaşamaq deyil, onu anlamaqdır. Və bu isə suverenliyimizin Böyük Zəfər yolu tarixinin gələcək nəsillərə ötürülməsi baxımından son dərəcə vacibdir.

Anar İSGƏNDƏROV,
Milli Məclisin Elm və təhsil komitəsinin sədri, tarix elmləri doktoru, professor,

Habil MƏMMƏDOV,
tarix elmləri doktoru, professor.